

Vlot en leesbaar schrijven in groep 7, 8 en in het V.O.

Monique van Oers BSc

Docent handschriftonderwijs en schrifteducatie en beeldende vorming
Fontys Hogeschool Kind en Educatie, locatie Tilburg

Rijn van de Rozenberg BSc

Werkzaam als schoolondersteuner en specialist handschriftontwikkeling
bij samenwerkingsverband Rijn en Gelderse Vallei

De kracht van schrijven met de pen 2.0
12 oktober 2022

SchrijvenNL

Persoonlijk handschrift

- Wordt vaak een mix van verbonden- en blok schrift (Summers & Catarro, 2003)
 - Letters ronder
 - Een deel van de verbindingen wordt losgelaten
 - Bovenlus wordt versiering
 - De letters r en de s worden vaak blokletters
 - Letters worden tegen elkaar aangeplakt

Voor het merendeel van de mensen is dit de meest efficiënte manier van schrijven.

Vijf adviezen voor de praktijk

- Denk niet dat het vanzelf komt. Om leesbaar en vloeiend te leren schrijven is handschriftinstructie door de leerkracht noodzakelijk;
- Leesbaar schrijven met de hand heeft invloed op de beoordeling van de inhoud: het lezer-effect;
- Vloeiend schrijven geeft ruimte in het brein voor het spellen en stellen: het schrijver-effect;
- Laat leerlingen veel schrijven! Een leesbaar en vloeiend handschrift vraagt schrijfkilometers;
- Zelfevaluatie heeft een positief effect op de leesbaarheid van het handschrift.

Leesbaarheid

- **Een leesbaar handschrift:**
- Wordt beter gewaardeerd (hoger cijfer)
- Geeft een gevoel van eigenwaarde, trots
- Is een praktische vaardigheid die zonder technische hulpmiddelen kan worden ingezet
- Komt van pas bij alle vakken die op school aan bod komen

Leesbaarheid / vormgeving

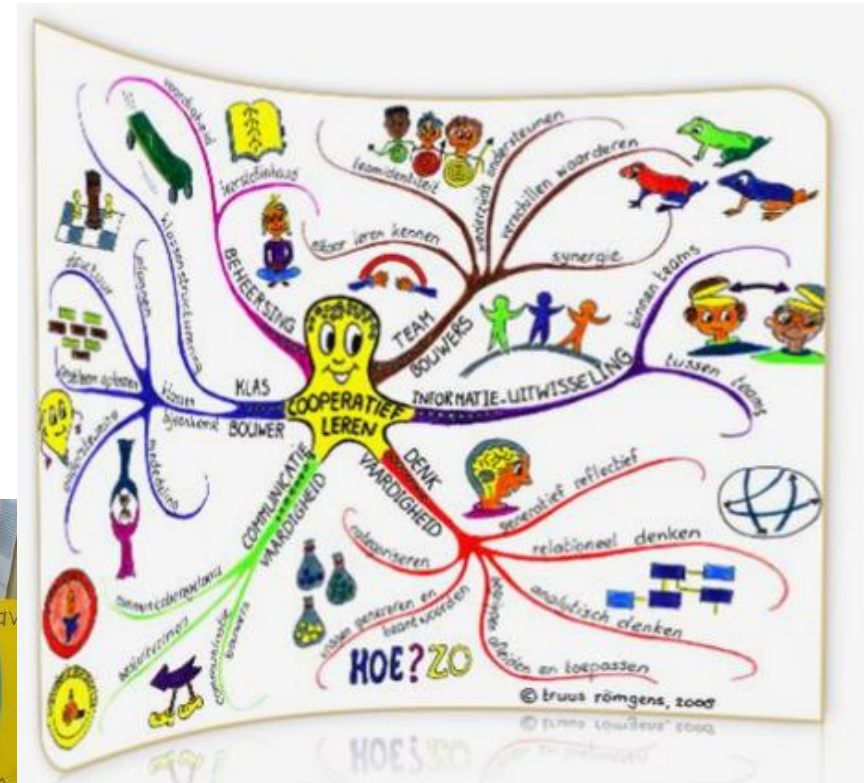
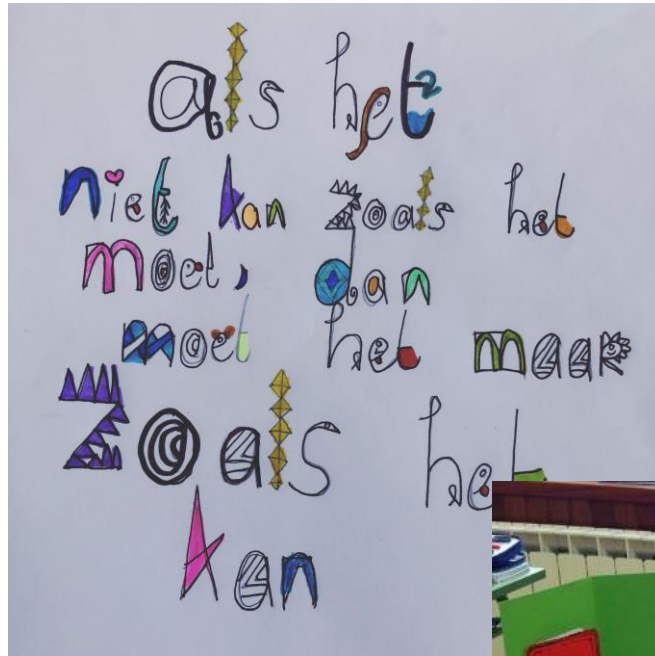
Een persoonlijk handschrift kan gestimuleerd worden door creatieve schrijfoopdrachten te geven (handletteren, kalligraferen, etc).

Belangrijk is dat het handschrift leesbaar blijft en dat het persoonlijke karakter niet ten koste gaat van het schrijftempo.

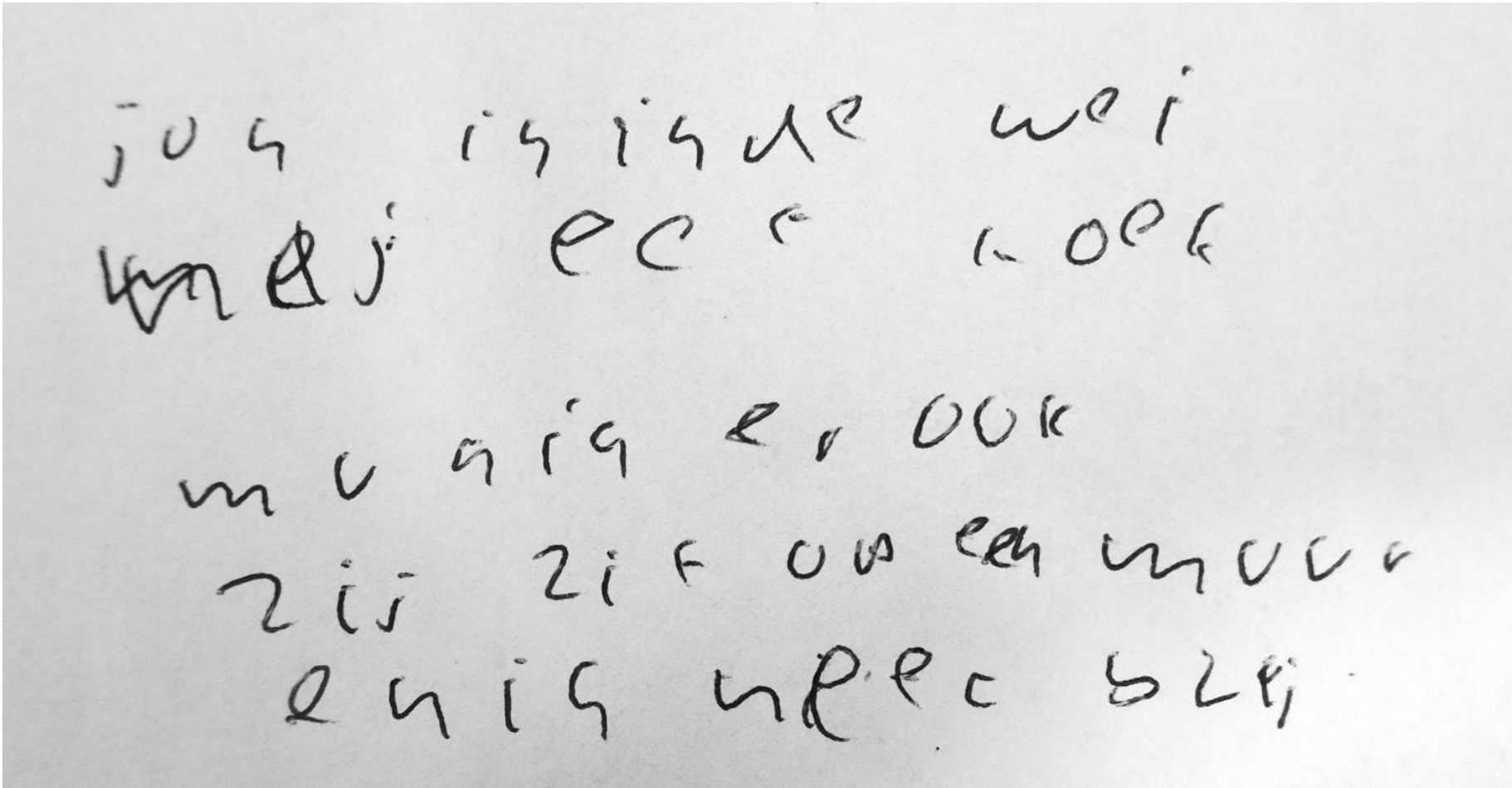
a

Lapbook handlettering en mindmapping

Onleesbaar, waardoor? leerling groep 7

SOS-2-NL

Systematische Opsporing Schrijfproblemen

Is ontwikkeld om problemen op te sporen in handschrift kinderen uit eind groep 3 t/m 8

- kwaliteit (leesbaarheid)
- kwantiteit (schrijftempo)

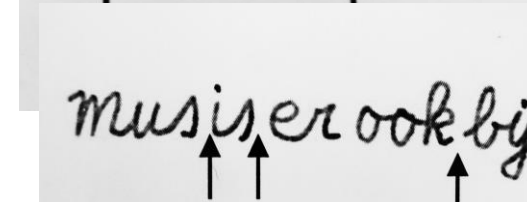
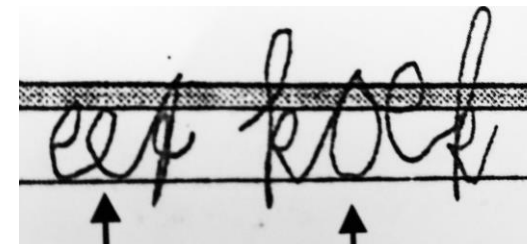
Ook bruikbaar in het V.O.

SOS-2-NL

Handschrift criteria

1. Lettervormen
2. Vloeiendheid
3. Overgangen tussen de letters
4. Grootte van het handschrift
5. Regelmatigheid in lettergrootte
6. Woordspaties

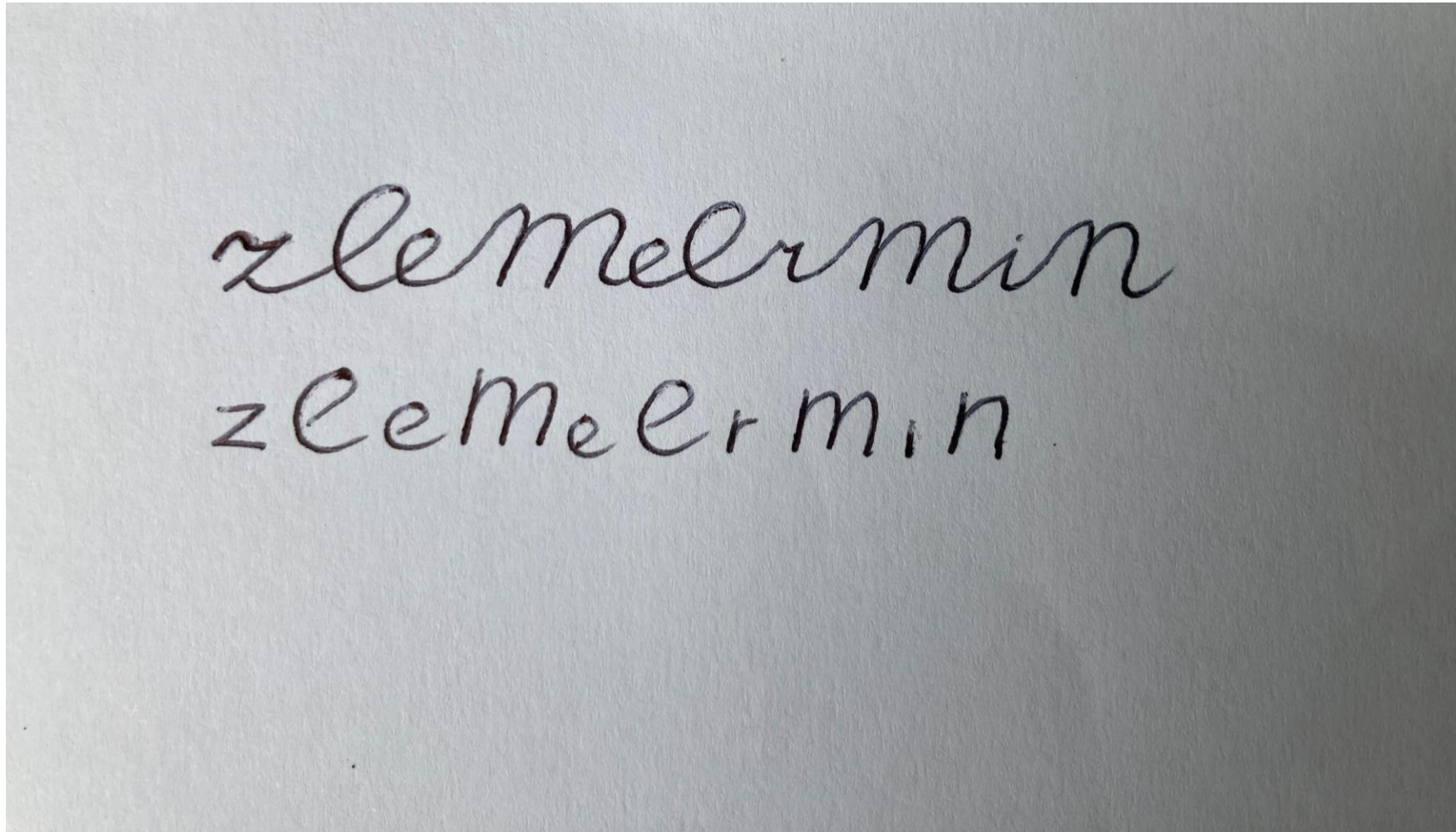
Regelmatige lettergrootte en leesbaarheid

Schrijf het woord **zeemeermin** is een woord met enkel rompletters.

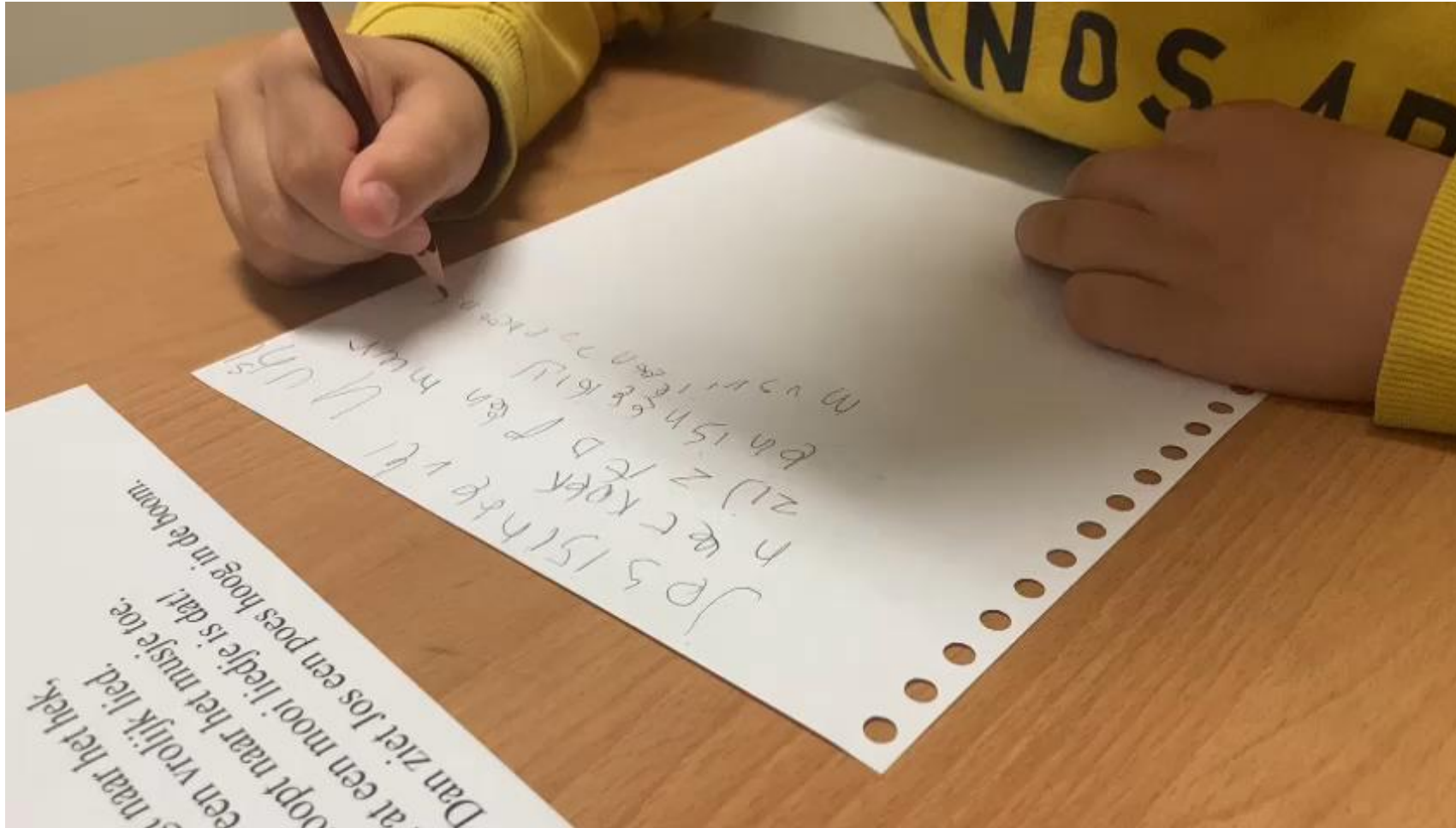
Schrijf het woord met afwisselend een grote en een kleine letter.

wWwWwWwW

Regelmatige lettergrootte en leesbaarheid

Afname SOS-2-NL Leerling groep 7 Ba.O.

Contact met leerkracht, mentor en ouders

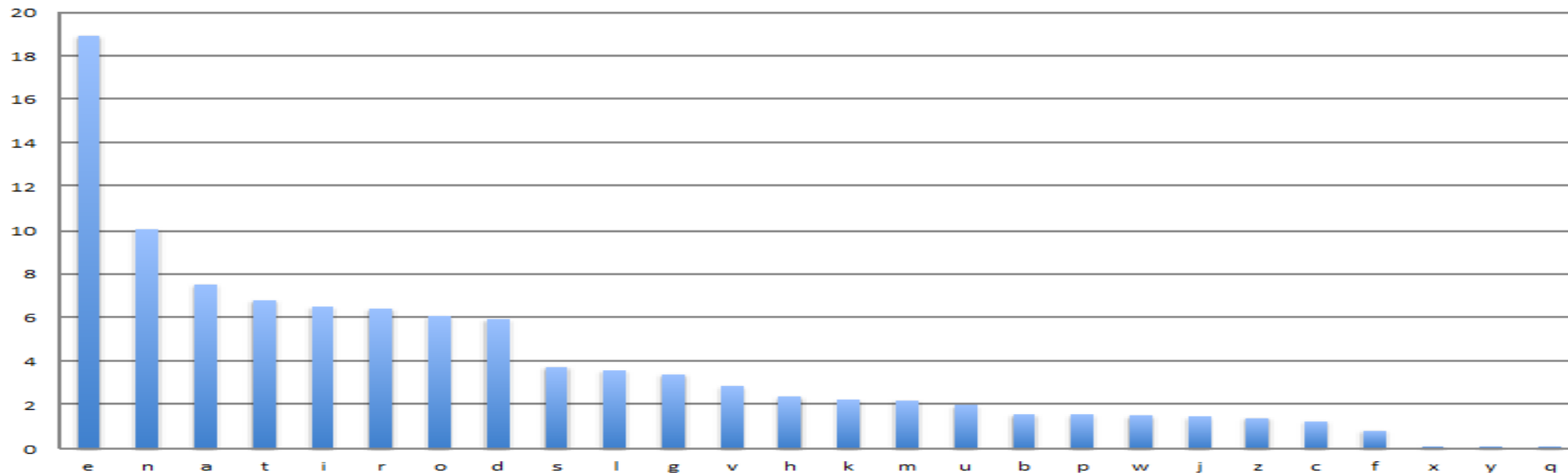
- Zorg voor een goed contact met de leerkracht of mentor van de school en maak duidelijk wat de plannen zijn: **Samen sterk!**
- Maak ouders duidelijk hoe je te werk gaat en welke doelen je hoopt te bereiken;
- Evalueer aan het einde van het traject en deel de resultaten met ouders, leerkracht en mentor;
- Maak afspraken voor borging van het resultaat.

Verbeteren van een onleesbaar handschrift

- Slecht leesbaar handschrift wordt vaak bepaald door 5 tot 8 letters (Overvelde et al, 2011)
- Het specifiek verbeteren van deze letters heeft een groot effect op de leesbaarheid
 - Samen met de leerling analyseren om welke letters het gaat;
 - Samen kiezen welke letters de meeste invloed hebben
 - Deze gaan oefenen;
 - Leerling ervaart eigenaarschap, belangrijk voor motivatie.

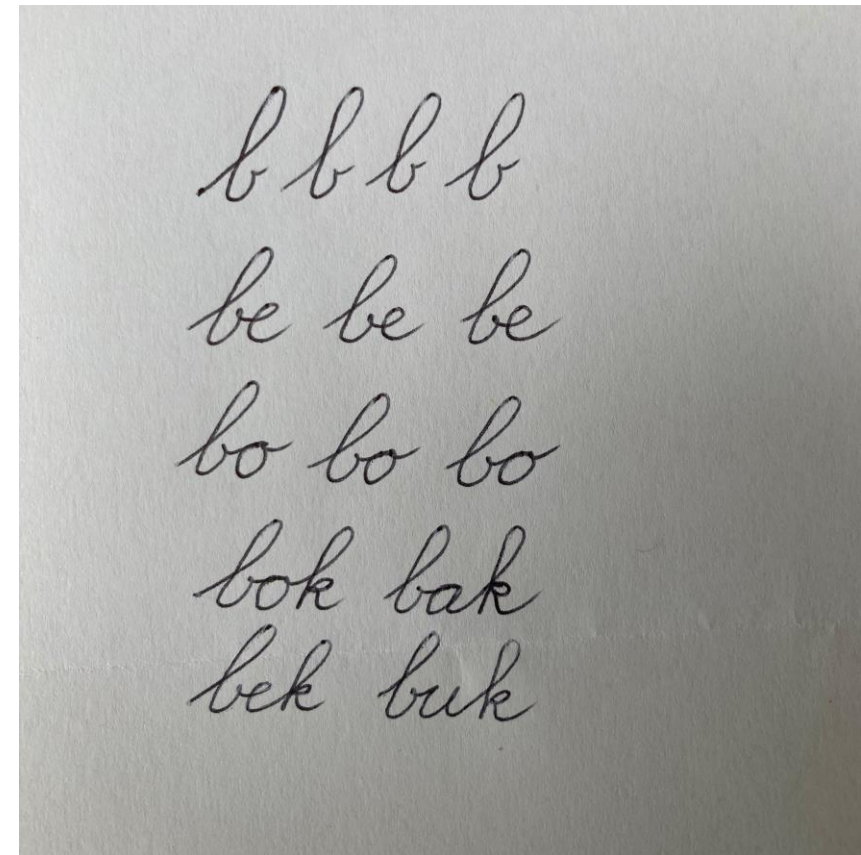
Frequentie waarin letters in de Nederlandse taal voorkomen

(bron: onzetaal.nl/taaladvies/letterfrequentie-in-het-nederlands)

Inoefenen van een slecht leesbare letter:

- Eerst afzonderlijk oefenen
- Daarna in combinatie met andere letters
- Daarna in een kort woordje

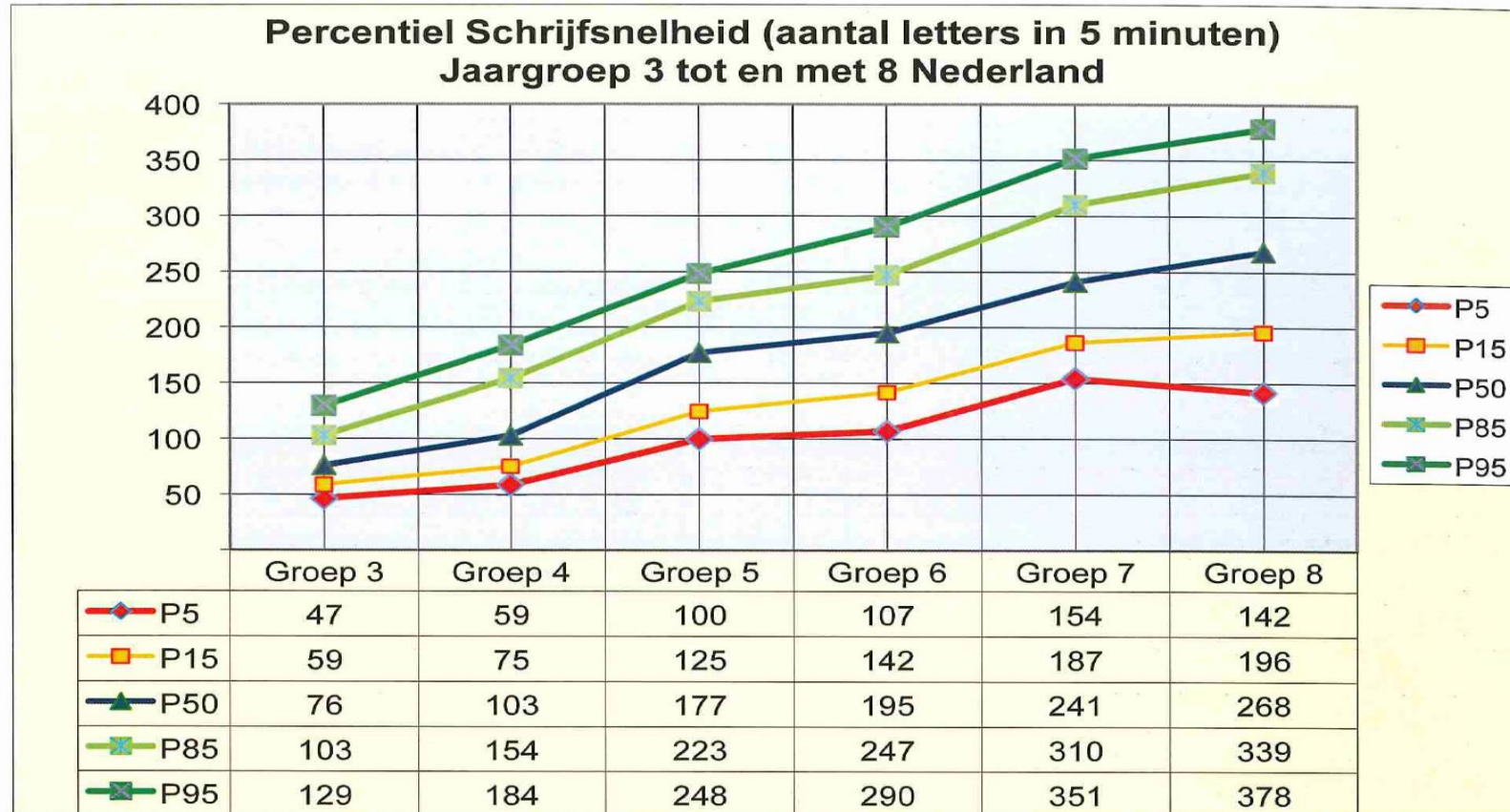

Schrijftempo

Probeer onderstaande zin te schrijven in het tempo dat volgens jou gemiddeld is voor eind groep 8

*Veel leerlingen op onze school
kunnen nog niet zo snel schrijven*

Scores leerlingen basisschool groep 3 t/m 8

Tabel 7: Nederlandse normtabel voor aantal letters geschreven in 5 minuten.

Experimenteren met schrijfsnelheid

Schrijf op regel 3 de volgende zin in het tempo dat je normaal gebruikt.

Regel 2 iets langzamer , regel 1 nog langzamer.
(noteer het aantal seconden.

Regel 4 iets sneller dan je normaal schrijft.

Regel 5 nog iets sneller

Regel 6 op je snelst

The screenshot shows a digital writing speed test interface. At the top right, the logo 'SchrijvenNL' is displayed with several small icons. The main heading is 'Opdracht schrijfsnelheid:'. Below this, the instruction reads: 'Schrijf de volgende zin: **Veel leerlingen op onze school schrijven nog niet zo snel.**'. The test consists of six lines, each labeled 'Zin 1:' through 'Zin 6:'. Each line has a horizontal line for writing and a 'SEC:' label at the end for recording time. At the bottom of the form, there are two questions: 'Geef de zinnen een rapportcijfer voor de leesbaarheid.' and 'Wanneer gebruik je welk tempo en waarom?'. The interface is clean and user-friendly, designed for educational use.

Stappenplan temposchrijven

- Dicteer een korte tekst in groep 8 van ongeveer 60 letters;
- Bespreek de schrijfcriteria voor leesbaar schrijven;
- Leerlingen schrijven de tekst over met aandacht voor de afgesproken schrijfcriteria;
- 1 minuut vlot overschrijven – daarna pen neerleggen;
- Opnieuw 1 minuut vlot overschrijven – daarna pen neerleggen;
- Zelf- en peerfeedback t.a.v. schrijfcriteria.

Leerlingen zelf het handschrift laten beoordelen

Aan de hand van simpele criteria

- Heb ik voldoende ruimte tussen de woorden? ja nee
- Zijn de lussen/stokken naar boven en naar beneden lang genoeg? ja nee
- Zijn de letters o en a voldoende verschillend en dicht? ja nee
- Zijn de "rompletters" even groot? ja nee
- Welke letters vind ik zelf moeilijk te lezen: _____

Resultaat vijf weken schrijftraining:

Thijs

Jos is in de wei
hij eet boek
mus is er ook
zij zit op een muur
en is heel blij

mus vliegt naar het hek ze fluit een vrolijk lied
jos loopt naar het muurje toe was een mooi liedje
is dat van zijn jos een roes hoog in de boom
en ze waarom zo blij mus omdat roes hoog in de
boom zit roes zreeuw miauw miauw wel fijn een achter elbor

Thijs
9-12-20

Jos is in de wei hij eet een boek
mus is er ook zij zit op een muur en is blij
mus vliegt naar het hek ze fluit een vrolijk lied
jos loopt naar het muurje toe was een mooi lied is dat
dan zit jos een roes in de boom
benji daarom zo blij mus omdat roes in de boom zit
roes zreeuw miauw miauw wel fijn een achter elbor
jos rent naar roes toe en wil helpen maar het vogeltje
wordt nu boos roes zat mij achterna en nu is ze bang
looshaar daar maar lekker zitten want ik heb geen medele
mes haar maar zo...

Resultaat na vijf weken schrijftraining:

1-11-2019

Hardel

aan zo te oom
te eet is
oom zit op een bank
wie zijn er nog meer
suas en zas
zas kruipt op de grond, maar suas springt rond
suas heeft haar ijsje al op wat smaakt dat lekker
mmm dat is nog eens smullen

dan schreeuwt jan als o kijkt eens oom daar raten schepen
wel drie achter elkaar. jan holt naar de kant van het water
suas draaft met hem mee en haist zich over de kade -
maar om beter te kunnen kijken zas waggelt hen
achter na oom hoofd een oogje in het zeil
in de haven drijft allet bei rommel

382 tekens in 5 minuten!
Tempo inmiddels!!!
Heel knap gedaan.

0-12-2019

Hardel

jan is hij oom
hij eet ijs
oom zit op een bank
wie zijn er nog meer
suas en zas
zas kruipt op de grond, maar suas springt rond
suas heeft haar ijsje al op wat smaakt dat lekker
mmm dat is nog eens smullen

dan schreeuwt jan als o kijkt eens oom daar raten schepen
wel drie achter elkaar. jan holt naar de kant van het water
suas draaft met hem mee en haist zich over de kade -
maar om beter te kunnen kijken zas waggelt hen
achter na oom hoofd een oogje in het zeil
in de haven drijft allet bei rommel

382 tekens in 5 minuten!
Tempo inmiddels!!!
Heel knap gedaan.

Vijf weken schrijftraining leerling 1KB:

andré
westhoff

jos is in de wei
hij eet koek
mus is er ook
zij zit op een muur
en is heel blij

mijn mus vliegt naar het hek
ze fluit een vrolijk lied
jos loopt naar het musje toe
wat een mooi liedje is dat
dan ziet jos een poes in de boom
ben ze daarom ze blij mijn andré poes hangt in de
boom zit? poes

jos is in de wei
hij eet koek
mus is er ook
zij zit op een muur
en is heel blij

mijn mus vliegt naar het hek
ze fluit een vrolijk lied
jos loopt naar het musje toe
wat een mooi liedje is dat
dan ziet jos een poes in de boom
ben ze daarom ze blij mijn andré poes hangt in de
boom zit? poes

Beoordelen handschrift met lijst criteria.

Schrijf onderstaande zin in vlot tempo:

Acht sexy vrouwen jagen op kleiduif in Mozambique.

Beoordeel het handschrift van je buurman/ buurvrouw
m.b.v. de criteria die je hebt gekregen.

Beoordelen handschrift met lijst criteria.

Acht sexy vrouwen jagen op kleiduif in Mozambique.

Schrijf deze zin in verbonden schrift en beoordeel het handschrift (van buurman of buurvrouw) met de checklist aandachtspunten schrijfresultaat verbonden schrift.

Voorbeeld van een oefening in het V.O. (huiswerk)

Zoals het klokje thuis tikt tikt het nergens.

<i>klokje</i>
<i>nergens</i>

<i>Zoals het klokje thuis tikt tikt het nergens.</i>

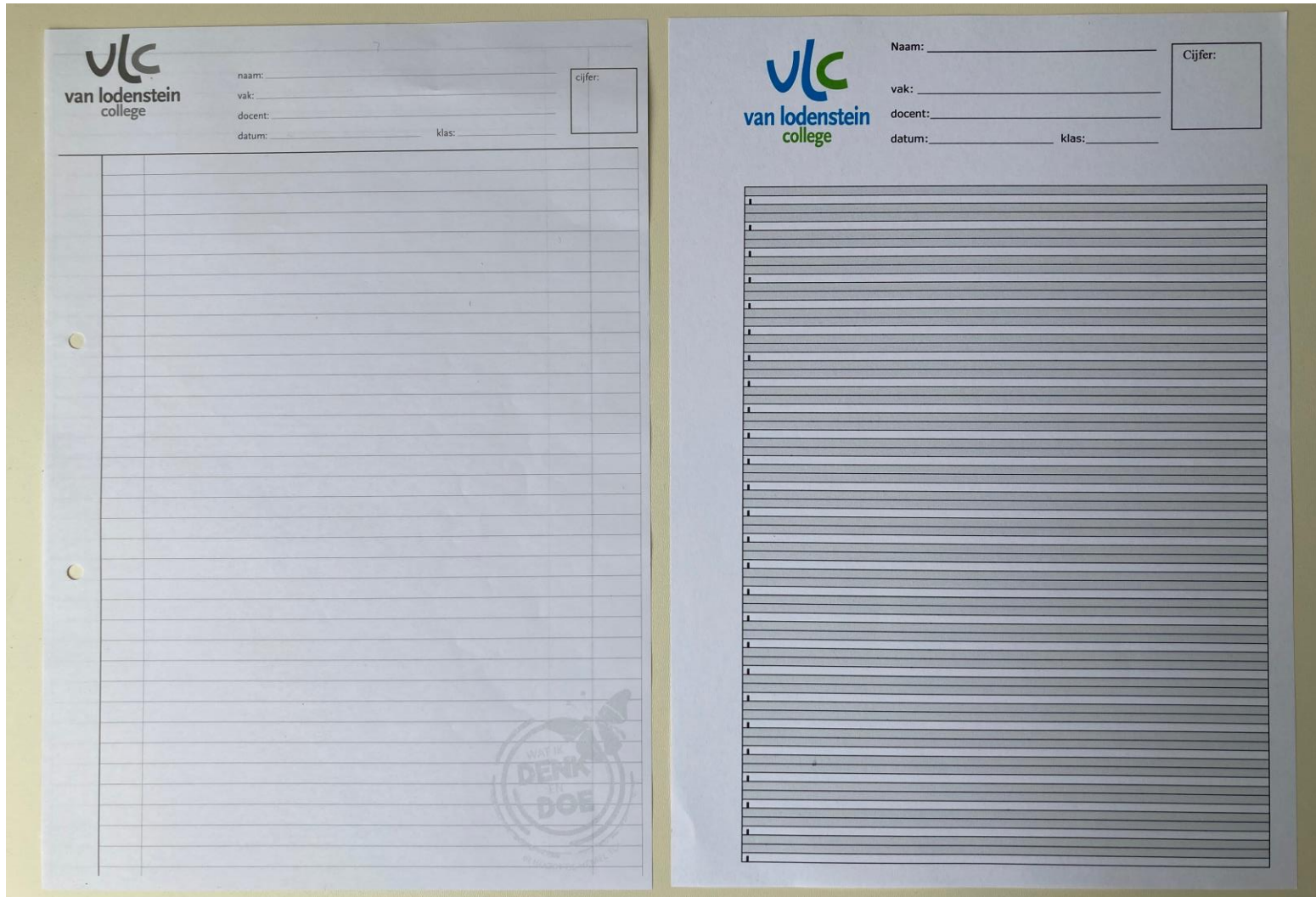
Aansluiten bij de methode van de leerling

Vooraf bij leerlingen in de bovenbouw van de basisschool is het handig om letterkaarten van de verschillende methodes te hebben en deze ook te kennen.

Meest gebruikte methodes zijn:

- Pennenstreken
- Klinkers

Aanpassing repetitiepapier

Schrijfmateriaal niet altijd ideaal

Verschillende Schrijfmaterialen

- Potlood
- Vulpotlood
- Fineliner
- Vulpen
- Balpen
- Gelpen
- Rollerbal

Plenda agenda voor meer overzicht: stappenplan

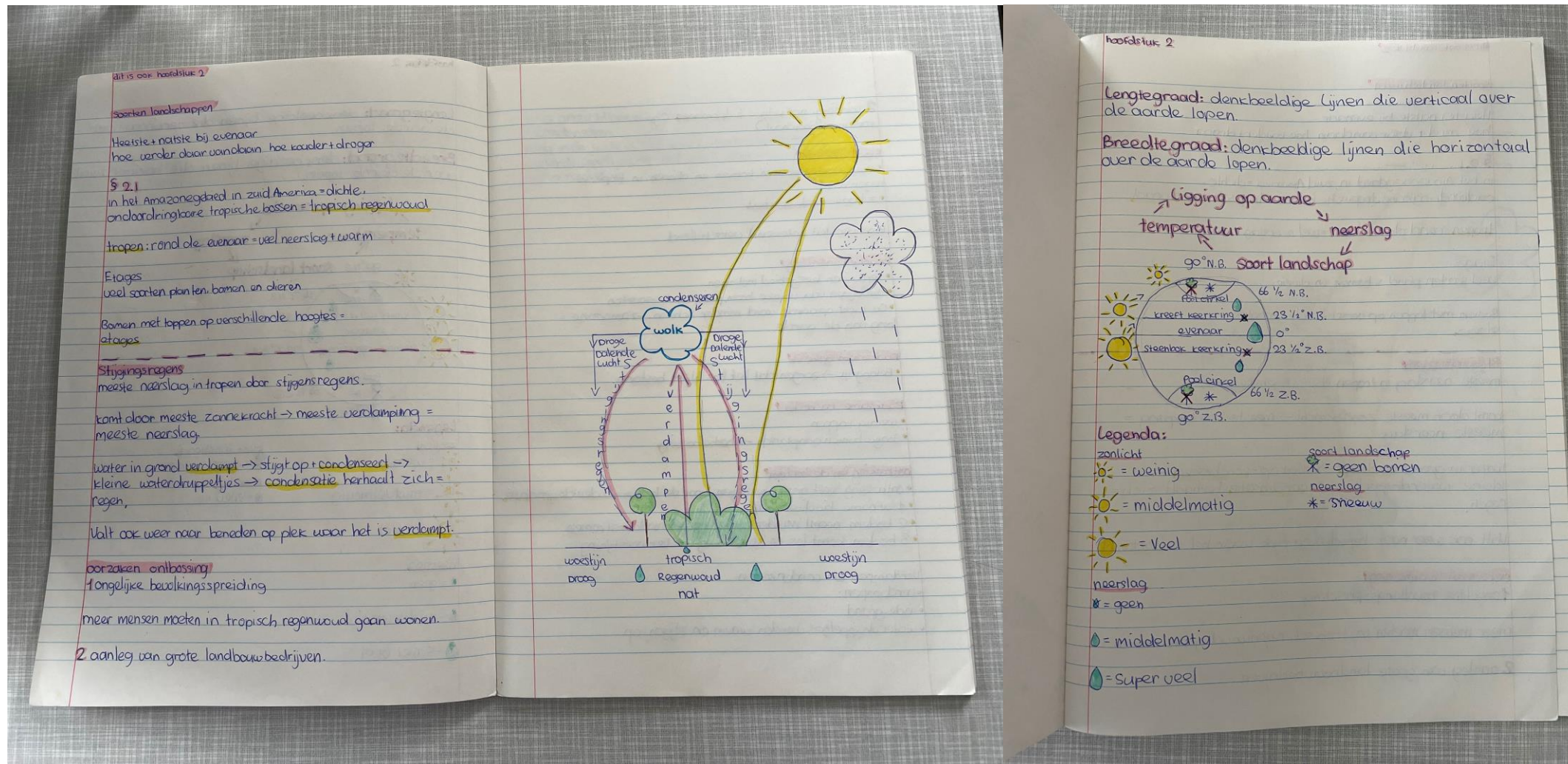

Tip voor leerlingen in het V.O.

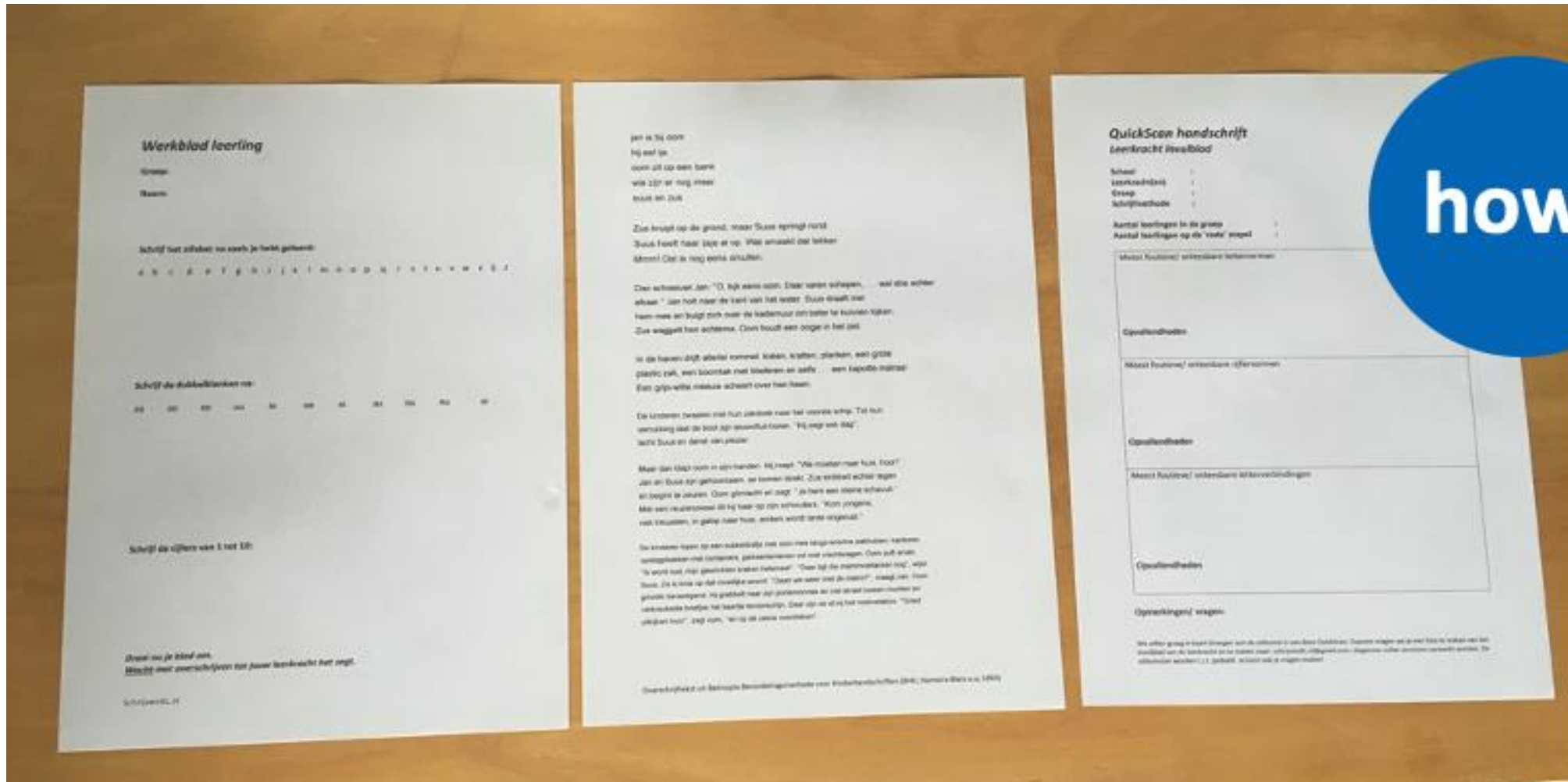
- **Bij de les** - handschriftverbetering en effectief aantekeningen maken bij les, college en lezing.
- Else Kooijman-Thomson (2018)

Leer aantekeningen overzichtelijk te maken

QuickScan: zicht op je groep

Vragen?????

schrijvenNL.nl@gmail.com

Direct aan de slag:

Per mail kun je de volgende zaken ontvangen:

- Format rep. Papier met liniering
- Vaststellen liniering
- Oefenen met liniering

- Zet je e-mailadres op de intekenlijst.

Literatuur:

- Van Hartingsveldt MJ, De Ridder M, Van Oers M. Schrijven in de groepen 7 en 8. In: Overvelde A, Nijhuis-Van Der Sanden MW, editors. Aan de slag met handschriftonderwijs - over het belang van leren schrijven met de hand. Amsterdam: Boom uitgevers; 2019. p. 153-166
- Umejima, K., Ibaraki, T., Yamazaki, T., Sakai, K.L. (2021). Paper Notebooks vs. Mobile Devices: Brain Activation Differences During Memory Retrieval. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 15:634158. doi: 10.3389/fnbeh.2021.634158